

ORTAÖĞRETİM TARİH DERSLERİNDE BİRİNCİ VE İKİNCİ EL KAYNAKLAR İLE ETKİNLİK TEMELLİ DERS İŞLEMENİN ÖĞRENCİLERİN TARİHSEL DÜŞÜNME BECERİLERİNE ETKİSİ*

*Hasan IŞIK**

ÖZET

Araştırmada, ortaöğretim tarih derslerinde birinci ve ikinci el kaynaklar ile etkinlik temelli ders işlenmesi ile öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerinin gelişiminin artıp artmadığına değinilmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi olarak öğrencilerin uygulama sırasında yazdıkları tarihsel metinler betimsel analiz yöntemi ile yorumlanmıştır. Bu çalışmanın uygulama safhası, Ankara ili Yenimahalle ilçesinde bir devlet okulu olan Prof. Dr. Şevket Raşit Hatipoğlu Lisesi'nde 5 hafta (10 ders saati) boyunca 76 öğrenciyle yapılmıştır. Deney grubunda ilgili konular birinci ve ikinci el kaynaklar kullanılarak öğrenci merkezli yaklaşımla işlenirken, kontrol grubunda ise konular ders kitabı merkezli olarak geleneksel yöntemle işlenmiştir. Uygulama öncesinde 76 öğrenciden oluşan deney ve kontrol gruplarına dönük tarihsel düşünme becerilerinin durum tespitini yapmak için tarihsel doküman verilmeden önmetin yazdırmaya dönük test uygulanmıştır. Uygulama süresince de deney grubuna birinci ve ikinci el kaynaklardan (özellikle de yazılı kaynaklar) oluşan dokümanlar kullanılarak ders işlenmiştir. Uygulama süreci sonunda ise deney ve kontrol grubuna dokümanlar verilerek tarihsel düşünme becerilerinin gelişimini belirlemek amacıyla sonmetin yazdırmaya dönük test uygulanmıştır. Uygulama sonunda nitel veriler betimsel analiz ile değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Nitel bulgular sonucunda tarih derslerinde birinci ve ikinci el kaynaklar kullanılmasının, deney grubu öğrencilerinin tarihsel düşünme becerilerine kontrol grubu öğrencilerine göre olumlu anlamda daha fazla etki ettiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarih öğretimi, birinci el kaynak, ikinci el kaynak, tarihsel düşünme, beceri.

EFFECT OF TEACHING LESSONS BASED ON ACTIVITIES WIHT FIRST AND SECOND HAND SOURCES TO STUDENTS' HISTORICAL THINKING ABILITIES IN SECONDARY SCHOOL HISTORY LESSONS

ABSTRACT

In the research, development of students' historical thinking abilities have been mentioned related to using first and second hand sources with based on activities in history lessons in high schools. Qualitative research method has been used in this study. As qualitative research method historical texts of students' works written in their practice process are interpreted with descriptive analysed method. This study's application phase has been applied in Prof. Dr. Şevket Reşit Hatipoğlu High school with 76 (seventy six) students in Yenimahalle, Ankara for 5 (five) weeks (through ten lessons). While using related first and second hand sources with student centered approach, lessons have been running in application group, on the other hand, lessons have run in classical style with lesson books centered. Before the application, a test has been applied without giving the historical document aimed at writing

* Bu çalışma 16-18 Haziran 2010 tarihlerinde Atatürk Üniversitesi'nin düzenlediği I. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur.

* Yard. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD.,
elme: hasantarih@yahoo.com

foretext towards control and experimental groups, totally 76 students, to determine the level of historical thinking abilities. During the process of application, experimental group had been taught lessons, especially with using first and second hand source of documents (especially written sources). After the application process, a test has been applied to the experimental and control groups to make them write a post text to determine the development of historical thinking abilities by giving documents. At the end of the application, qualitative results have been evaluated and interpreted with descriptive analysis. At the end of the qualitative findings, it was noticed that using first and second hand sources in the lessons have affected experimental group's students' historical thinking abilities more than control group's students' in a positive way.

Keywords: History teaching, first hand sources, second hand sources, historical thinking, ability.

1. Giriş

Tarih öğretiminde olguları ve kavramları öğretmenin yanında becerilerin kazandırılması hedeflerden biri olmalıdır. İnsanın uzun sürede belleğinde tutabileceği olgu ve kavram sayısının sınırlı olacağını düşündüğümüzde; tarihsel düşünme becerilerinin kazandırılması, öğrencilere gelecekte farklı durumlar için kazandıkları bu becerileri kullanılabilme imkanı verebilir. Tarihsel düşünme becerilerinin gelişmesi açısından öğrencilerin birinci ve ikinci el kaynakları tanınması, incelemesi, tarihsel kaynaklar üzerinde çalışmalarda bulunması önem arz etmektedir. Öğrencilerin bu tür etkinlikler yapılması için ise; tarih dersi öğretim programlarının ders kitabı yazarlarına ve öğretmenlere imkân vermesi gerekmektedir.

Tarih öğretmenleri ve ders kitaplarının öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini geliştirmede önemli bir yeri vardır. Bu nedenle de öğretmenlerin ve ders kitabı yazarlarının, öğrencilerde tarihsel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalarda bulunmayı amaçlamaları gerekmektedir. Bu amaca ulaşmanın yollarından birinin de; birinci ve ikinci el kaynakların kullanıldığı etkinlikler olacağı düşünülmektedir.

Tarih derslerine bazı öğrencilerin ilgisiz kalmalarının en önemli sebeplerinin başında, tarihin güncel yaşamdan kopuk ve öğretmen merkezli bir anlayışla öğretilmesi gelmektedir (Demircioğlu, 2005: 98; Paykoç, 1998: 345). Tarih öğretimi ile öğrencilerde geliştirilmesi beklenen becerilerin öğretmen merkezli, ezbere dayalı öğretimle mümkün olamayacağı açıktır.

1.1 Birinci ve İkinci El Kaynaklar

Tarih öğretiminde dersin amaçlarına, öğrenmenin niteliğine, öğrencilere ve öğretim durumunun özelliklerine uygun öğretim malzemeleri kullanmak gereklidir (Paykoç, 1991: 93). Tarihî bilginin mahiyeti, bu bilgiye yönelen herkesin, bilginin temel kaynaklarıyla yüzleştirilmesini gerekli kılmaktadır (Collingwood 1990: 74). Doğan (2007: 33) bütün tarih çalışmalarının can damarını belgeler ve diğer yazılı kaynakların oluşturduğunu belirtmektedir.

Öğretmenin her anlattığının derste ezberlenmesi yerine dersin kalıcı ve yaşanır olmasını sağlamak için oyun oynama, grafik yapma, harita üzerinde inceleme ve farklı kaynaklardan yararlanma yoluna gitmesi; öğrencilerine de yazılı kaynaklar, resimler, fotoğraflar gibi dokümanları kullanma fırsatı vermesi gerekmektedir (Cooper, 1996: 76; Tunçay, 1998: 55; Ata, 2002: 51).

Bugün Türkiye'de lise tarih ders kitaplarında okuma parçası başlığı altında metinler (birinci ve ikinci el kaynaklar) yer almaktadır. Fakat bunlara bir işlerlik kazandırılmamakta, bu

metinler sadece okunmaktadır. Belki ders öğretmeni metinlere dönük bir iki soru sormaktadır. Kabapınar (1999: 250), yaptığı bir araştırmada tarih derslerinde, ders kitabının hemen hemen tek yazılı kaynak durumunda olduğunu belirlemiştir.

Öğrenciye konuya ilişkin ihtiyaç duyduğu temel bilgi ders kitabında verilmelidir. Fakat bunun yanında konuyla ilgili dokümanlar öğrencinin üzerinde aktif olarak çalışacağı şekilde de yer almalıdır. Öğrenciler inceledikleri belgeler ile ders kitaplarında anlatılanlar ve öğretmenlerinin anlattıkları ile ilişkilendirme imkânı bulacaklardır. Bu şekilde öğrendikleri konular onlar açısından anlamlı hale gelecektir.

Günümüzde çağdaş teknolojinin olanaklarından yararlanılarak öğretmen ve ders kitabının yanı sıra değişik kaynaklar öğretimin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle sınıf içinde tarihsel dokümanlar gibi değişik kaynaklara ne kadar çok yer verilirse, öğrencilerin güdülenme düzeylerinin o oranda artacağı belirtilmektedir (Demirel, 1999: 49).

Birinci elden kaynakların kullanımı öğrencilerin tarihi belgelere ilgi duymalarına, belgeleri anlamlandırmalarına, tarihi anlamak için empati kurmalarına, eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi tarih derslerinde öğrenme ve geliştirmelerine zemin hazırlar. Bunu da okuma, yazma, konuşma ve grup etkileşimi yoluyla sağlayabilirler. Öğrenciler, soru sorarak kendi kaynaklarını eleyip tasnif ederek sonuçları sözlü, yazılı veya model yoluyla, resimlerle, dramayla sunarak, kısaca etkinlik yolu ile tarihle aktif biçimde ilgilenebilirler (Cooper, 1996: 76; Mims, 2002: 143-144; Köksal, 2005: 73). Tarih öğretiminde farklı öğretim materyallerinin kullanılarak öğrencilerin, konular üzerinde düşünmeleri, tarihi konu ile ilgili çıkarımlarda bulunmaları, kendilerinin kişisel görüşlerinin işe koşulduğu tarihsel metinler oluşturmaları, eleştirel düşünme gibi farklı tarihsel düşünme becerilerini işe koşmalarının sağlanması gerekmektedir.

Derslerde öğrencilere birinci ve ikinci el kaynaklar verilerek öğrencilerin bunları incelemeleri sağlanabilir. Burda en önemli nokta öğrencinin ilgili dokümana yönelteceği sorulardır. İlgili doküman incelenirken öncelikle o belgenin geçtiği dönemle, olayla ilgili sorular üretilmelidir. Daha sonra soru sordukları dokümandan aldıkları cevaplara göre öğrenciler tarihsel metinler oluşturabilirler.

Birinci elden kaynaklarla öğretim dersin faal bir biçimidir, öğretmen öğrencilerin birinci elden kaynakları okumaları ve üzerinde çalışmalarını sağlamak için sorular sormalıdır. Bundaki amaç öğrencileri en nihayetinde olumlu anlamda harekete geçirmek ve tarihsel sorgulama ve yorumlama yapabilir duruma getirmektir (Husbands, 2000: 16; Mims, 2002: 144; Drake ve Brown, 2003: 467).

Mims (2002: 23) öğrencilerimizin pasif öğrenciler yerine aktif olarak tarih derslerini daha iyi öğrenmelerini istiyorsak, birinci el kaynakları kullanmamız gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca Mims, birinci elden kaynakların, öğrencilerin tarih konularını daha iyi öğrenmelerini sağladığı gibi onlara tarihin neden ve sonuçlarını tam olarak anlayabilmeleri doğrultusunda bir derinlik kazandıracağını da belirtmiştir.

Drake ve Brown'a göre (2003: 467), birinci elden kaynaklar öğretmenlerin en önemli kaynağıdır. Bu birinci elden kaynak öğretmenin dikkate almak zorunda olduğu önemli belgelerdendir. Bu esas belge, öğretmenin derslerinde işlenişin can alıcı noktasını oluşturmaktadır. Öğretmen öğrencilerine açık uçlu, kapalı uçlu sorular sorarak birinci elden kaynak üzerinde tartışmalarına yol göstermelidirler. Mims (2002: 143-144)'de, tarihî belgelerin tarihsel tahlillerin içinde eritildiği bir pota gibi olduğunu vurgulamış ve tarihî belgeleri anlamak için tahlil yapmak gerektiğini belirtmiştir.

Drake ve Brown'a göre (2003: 467), ikinci elden kaynaklar iki amaca hizmet etmelidir. Kimi ikinci elden kaynaklar birinci elden kaynaklarda bulunan bilgileri destekleyebilirler. Bazı ikinci elden kaynaklar ise birinci elden kaynaklarda bulunan bilgilere aykırılık teşkil ederler. Bu nedenle ikinci elden kaynaklar birinci elden kaynakları kuşatırlar denilebilir.

Buraya kadar bahsedilen noktalardan hareketle tarih öğretiminde kullanılacak özellikle birinci el yazılı kaynakların öneminin büyük olduğunu söyleyebiliriz. Bunun en önemli sebebi de birinci el kaynakların tarihi olayları öğrencilerin gözünde canlandırmasına yardımcı olmasıdır. Bu nedenle de birinci el yazılı kaynaklar, ders kitapları içinde ilgili konuyla beraber verilmesi konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacağını söyleyebiliriz. Birinci el kaynaklar ders kitabı dışında öğretmen tarafından çalışma kâğıdı şeklinde sınıfta etkinlik yapılarak da dersin temel malzemesi olarak kullanılabilir.

Birinci el ve ikinci el kaynaklar okullarda ihmal edilmemelidir. Özellikle de birinci ve ikinci el kaynaklar kullanılarak yapılan etkinlikler öğrencilerde tarihsel düşünme becerilerinin gelişmesine etki edebilir.

1.2 Tarihsel Düşünme Becerileri

Günümüzde "Tarihsel düşünme becerileri" tarih derslerinde öne çıkan önemli bir noktadır. Öğrencinin bilginin üreticisi olabilmesi yani tarihsel düşünme becerilerine sahip olması gerekmektedir. Yoksa tarih sadece "ezberlenen" bir ders olma nitelemesinden kurtulamayacaktır. Bugün artık çağdaş ülkelerde tarih öğretimi problem çözme becerisinin geliştirilmesi, yaratıcı düşünme, empati gibi kavramlar ile birlikte anılmaktadır. Buralarda tarih ezberlenecek bir konu olmaktan çok bir araştırma ve soruşturma tarzı olarak sunulur olmuştur (Safran, 2002: 938).

Tarih öğretimi, öğrencilerin düşünme becerilerinin gelişmesi ve kendilerini tanımaları için ihtiyaç duyabileceği "deneyim" in geniş kapsamlı bir birikim olarak sunulması şeklinde tanımlanabilir (Köksal; 2007: 233-234; Candan, 2003: 9). Bu tanımda geçen tarihsel düşünmeyi Dilek (2002: 68) şu şekilde ifade etmiştir; "Tarihi anlamak, geçmiş hakkında yorumlar yapmak ve geçmişle güncel arasında bağlar kurmak açısından öğrencilerde geliştirilmesi gereken bir yetenektir." Özalp (2000: 4) de, tarih öğretiminin hedefleri arasında, gençlere tarih bilgisinin yanı sıra eleştirel, analitik düşünme ve araştırma becerisi ile geçmişi daha değişik açılardan görebilme yeteneği kazandırmanın olduğunu belirtmiştir.

Tarih derslerinde beceri öğretimi, tarih öğretiminin temelleri arasında sayılabilecek bir yaklaşımdır diyebiliriz. Bu becerilerin öğrencilere kazandırılmasında en önemli araçlardan birisinin de birinci ve ikinci el yazılı kaynaklar kullanılarak yapılacak etkinlikler yolu ile olduğu düşüncesindeyiz. Özellikle de birinci el yazılı kaynaklar kullanılarak yapılan etkinlikler, öğrencilerin tarihsel düşüncelerinin gelişimine yardımcı olacağını belirtebiliriz. Bu konuda öğretmenler önemli rol oynamaktadır. Öğretmenin yardımı olmaksızın öğrencilerde tarihsel düşünme becerilerinin gelişmesi zordur. Bu nedenle öğretmenler, öğrencilerinin bir tarihçi gibi çalışmalarına yardımcı olmaları gerekir (Harnett, 1993: 148).

Tarihsel düşünme becerilerin öğretilmesi ile ilgili olarak Safran (2006: 183), beceri öğretimi ile konu alanı bilgisinin öğrenimi konusunda bir denge kurmanın kaçınılmazlığını vurgulamıştır. Becerinin aşırı vurgulanması, Türkiye'de tarih öğretiminin amacını beceriye indirgemek düşüncesi olmadığını da belirtmek gerekir. Kaldı ki, tarih öğretiminde bilgi, tutum ve beceri birbirini tamamlayan unsurlardır. Bu becerinin; bir içerik ve araç (burada birinci ve ikinci el kaynaklar) olmadan boşlukta geliştirilemeyeceğinden dolayı tarihsel kaynaklar kullanılarak öğrencinin tarihsel düşünme becerilerinin gelişmesi sağlanabilir (Ata, 2002: 85; Vella, 2001: 4).

Turkish Studies

1.3 Tarihsel Düşünme Becerilerinin Alt Basamakları

Tarih öğretiminin bireye farklı beceriler kazandırmayı amaçlayan bir alan hâline gelmesi gerektiği düşünülmektedir. Kazandırılması düşünülen bu becerileri Paykoç (1991: 13); çalışma ve öğrenme becerileri, problem çözme ve karar verme becerileri, grupla yaşama ve yurttaşlık becerileri şeklinde sıralamıştır. Kaplan (2005: 23) da yapmış olduğu araştırmada tarihsel düşünme becerilerini şu şekilde belirtmiş: Kronolojik düşünme, tarihsel anlama, tarihsel analiz ve yorum, tarihsel araştırma becerisi, tarihsel konuların analizi ve karar verme, tarihsel kavramlar.

Ülkemizde son yıllarda yapılan tarih dersi öğretim programları çalışmalarında tarihsel düşünme becerilerinin tarih programlarında yer aldığını, bu konunun öne çıktığını görmekteyiz. 2007 tarihinde 9. sınıf, 2008 tarihinde 10. sınıf Tarih dersleri öğretim programlarında; yine 2008 tarihinde yayınlanan 12. sınıf Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi dersi öğretim programında ve 2010 tarihinde yayınlanan 11. sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programında birinci ve ikinci el kaynakları içeren etkinlik önerilere dönük veriler yer aldığı gibi tarihsel düşünme becerilerine de yer verildiği görülmektedir (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2008:<http://ttkb.meb.gov.tr>).

Yenilenen 9. sınıf Tarih dersi öğretim programında “Programın Uygulanması ile İlgili Açıklamalar” başlığının 4. maddesinde “Ders işlenişleri ve etkinlikler tarihsel düşünme becerilerini edindirmeye ve geliştirmeye yönelik olmalıdır.” ifadesi kullanılarak tarihsel düşünme becerileri vurgulanmıştır. Yine 10. sınıf Tarih ve 12. sınıf Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi öğretim programlarında “Öğretim Programının Uygulanması İle İlgili Açıklamalar” başlığının 11. maddesinde etkinlik örneklerinde yer alan bazı yöntem ve tekniklerin uygulanmasında dikkat edilmesi gereken hususlara yer verilmiştir. Bu hususların birinde, metin yazılmasının önerildiği etkinliklerde, öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini kullanabileceği metinler oluşturmalarına dikkat edilmesi gerektiği ve öğrencilere bu konuda rehberlik yapılması gerektiği belirtilmektedir.

Yenilenen 9. ve 10. sınıf Tarih ve 12. sınıf Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi öğretim programlarında “Programın Yapısı” bölümünde “Beceriler” başlığı altında şunlara yer verilmiştir

“Öğretim Programı, içerdiği kazanımlarla temel ve tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesini hedeflemektedir. Öğretim Programı’nda yer alan tarihsel düşünme becerileri de şunlardır:

- Kronolojik düşünme,

-Tarihsel kavrama

-Tarihsel analiz ve yorum

-Tarihsel sorun analizi ve karar verme

-Tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma” (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2008:<http://ttkb.meb.gov.tr>).

Yenilenen 9. ve 10. sınıf Tarih ve 12. sınıf Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi öğretim programlarında “Beceriler” başlığı altında verilen tarih dersi öğretim programında yer alan tarihsel düşünme becerileri bu araştırmaya konu olan becerilerdir. Araştırmanın uygulama bölümünde ise bu becerilerden tarihsel kavrama, tarihsel analiz-yorum ve tarihsel sorun analizi becerilerine yer verilmiştir.

Bunun yanında 12. sınıf Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi öğretim programında ise bu becerilerin alt basamaklarına yer verildiği görülmektedir. Her bir beceri standardı için 4 ile 10 arasında değişen alt basamaklar yazılmıştır. Bu araştırmanın uygulama bölümünün de bu becerilerden tarihsel anlama, tarihsel analiz ve yorum, tarihsel sorun analizi becerilerinin alt basamaklarının bulguları değerlendirilmiştir. Bu becerilerin uygulamada yer almasının sebebi özellikle bu beceriler içinde yer alan hedeflerin önemli bir kısmının birinci ve ikinci el kaynakların kullanılması ile yapılacak etkinliklerle ilgili olmasıdır.

Turkish Studies

Problem Cümlesi

Ortaöğretim tarih derslerinde birinci ve ikinci el kaynaklar ile etkinlik temelli ders işlenmesinin öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerinin gelişimine etkisi nedir?

Amaç

Bu araştırmanın genel amacında aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır.

1. Uygulama öncesi; deney ve kontrol grubu öğrencilerinin yazdıkları tarihsel metinlerde kavrama, yorum-analiz ve sorun analizi becerilerini kullanma sıklıkları arasında fark var mıdır?

2. Uygulama sonrası; deney ve kontrol grubu öğrencilerinin yazdıkları tarihsel metinlerde kavrama, yorum-analiz ve sorun analizi becerilerini kullanma sıklıkları arasında fark var mıdır?

2. Araştırma Modeli

Araştırmanın yöntem kısmında nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bir durum tespit çalışması modeli kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan deneysel desen Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Araştırmanın Deneysel Deseni

Gruplar	Ön testler	Deneysel İşlem	Son testler
Deney	Ön Tarihsel Metin	Doküman kullanımı temelli ders işlenişi (Bağımsız Değişken)	Dokümanlara dayanılarak yazılan son tarihsel metin
Kontrol	Ön Tarihsel Metin	11. sınıf tarih ders kitabı temelli ders işlenişi	Dokümanlara dayanılarak yazılan son tarihsel metin

Uygulama öncesinde deney ve kontrol grubuna hiçbir doküman verilmeden “İkinci Dünya Savaşı insanların günlük yaşamını nasıl etkilemiştir?” sorusu sorularak bu konuda tarihsel metin yazdırılmış, uygulama sonunda ise İkinci Dünya Savaşı ile ilgili dokümanlar verilerek aynı konu tekrar sorulmuştur. Uygulamadan elde edilen öğrencilerin yazdıkları tarihsel metinler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Uygulama öncesinde deney ve kontrol grubu öğrencilerinin yazdıkları tarihsel metinlerde tarihsel düşünme becerilerine ilişkin frekans ve yüzdeler belirlenerek öğrencilerin hazır bulunuşlukları ortaya konulmuştur. Uygulama sonrasında ise tarihsel dokümanlar verilerek deney ve kontrol grubu öğrencilerinin yazdıkları tarihsel metinler analiz edilerek; deney grubunda birinci ve ikinci el kaynaklar ile etkinlik temelli tarih dersi işlendiğinde, derslerde hiç doküman kullanılmayan kontrol grubuna göre tarihsel düşünme becerilerinde ne derece farklılık olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırmalarda, analizin derinliğine göre veri analizini “betimsel analiz” şeklinde incelemek mümkündür. Betimsel analiz, araştırmanın kavramsal yapısının önceden açık biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılır. Tarih öğretiminin niteliğine ilişkin çıkarımlarda bulunmayı kolaylaştıran bu çalışmanın verileri nitel araştırmada kullanılan veri analizlerinden biri olan “Betimsel Analiz”e göre değerlendirilmiştir. Bu çalışmada araştırmanın kavramsal yapısı önceden açık biçimde belirlendiği için öğrencilerin yazdığı metinlerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

2.1 Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Ankara ili Yenimahalle İlçesi’nde yer alan bir devlet okulu olan Prof. Dr. Şevket Raşit Hatipoğlu Lisesi’ndeki 11. sınıfta (Lise 3) okuyan iki şubedeki 76 öğrencidir. Araştırma grubunu oluşturan Prof. Dr. Şevket Raşit Hatipoğlu Lisesi’nin sınıfları ve

Turkish Studies

öğrenci sayıları Tablo 2’te gösterilmiştir.

Tablo 2 Çalışma Grubu

Grup	Sınıf	Öğrenci Sayısı
Deney	11/TMD	38
Kontrol	11/TMA	38

2.2 Veri Toplama Aracı

Konuya ilişkin öğrencilerin verilen dokümanları nasıl yorumladıkları ve bu dokümanların öğrencilerin ilgili tarihsel düşünme becerilerine ne şekilde etki ettiğinin tespiti için nitel araştırma yöntemi olan betimsel analiz yöntemi ile veri toplanmıştır. Nitel veriler, uygulama öncesinde hem deney grubuna hem de kontrol grubunun mevcut tarihsel düşünme becerilerinin belirlenebilmesi için hiçbir kaynak verilmeden İkinci Dünya Savaşı konusunda “İkinci Dünya Savaşı insanların günlük yaşamını nasıl etkilemiştir?” sorusundan oluşan ön test ve öğrencilere birinci ve ikinci el kaynaklar verilerek “İkinci Dünya Savaşı İnsanların günlük yaşamını nasıl etkilemiştir?” sorusundan oluşan son test ile toplanmıştır. Öncelikle deney ve kontrol gruplarına hiçbir kaynak verilmeden ucu açık bir soru sorularak ön test uygulanmış ve bu soruya cevap olarak öğrencilerin yazdıkları tarihsel metinlerin betimsel analizi yapılmıştır. Daha sonra sadece deney grubu ile dokümanların nasıl kullanılacağı ve yorumlanacağına dair ders işlenmiştir. Deney grubu ile 11. sınıf (Lise 3) Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi konularının araştırmamıza dâhil olan “Kurtuluş Savaşı” bölümünde yer alan “Muharebeler ve Sonuçları” konusu birinci ve ikinci el kaynaklar ile etkinlik temelli ders işlenmiştir. Deney grubuyla örnek birinci ve ikinci el kaynaklar kullanılarak araştırmamıza dâhil olan konu işlenirken; kontrol grubuyla Milli Eğitim Bakanlığı’nın belirlediği öğretim programları doğrultusunda ve geleneksel yöntemlerle ders işlenmiştir. Uygulama sonunda İkinci Dünya Savaşı konusuyla ilgili dokümanlar hem deney hem de kontrol grubuna incelettirilerek konuyla ilgili ucu açık bir sorudan oluşan son test uygulanmış ve öğrencilerden tarihsel metin yazmaları istenmiştir.

10 ders (5 hafta) süren bu uygulama sürecinin sonunda uygulamanın tarihsel düşünme becerilerine etkisini değerlendirmek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden biri olan betimsel analiz yöntemi doğrultusunda araştırmacı tarafından nitel veri toplama aracı geliştirilmiştir.

Yapılan çalışmanın öğrencilerdeki tarihsel düşünme becerilerine ne şekilde etki ettiğinin belirlenmesi için kategorisel betimsel analiz yaklaşımıyla sonuçlar belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın amacına bağlı olarak değişik analiz birimleri söz konusudur: kelime, tema, karakter, cümle veya paragraf, madde ve içerik (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 151). Çalışmanın amacı doğrultusunda yürütülmesi için yapılacak analizde, analiz birimi olarak “cümle” seçilmiştir. Öğrencilerin yazdığı metinlerdeki cümleler analiz edilerek çalışma gerçekleştirilmiştir.

Elde edilen öğrenci metinlerin tarihsel düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi hedeflendiğinden, çalışmada genel kategori olarak “Tarihsel Düşünme” becerisi, “tarihsel düşünme” becerisi alt kategorisi olarak “Tarihsel Kavrama”, “Tarihsel Analiz-Yorum” ve “Tarihsel Sorun Analizi” becerileri üç alt kategori, bunların altında da başka alt kategoriler oluşturulmuştur.

Oluşturulan kategorilerin işlevsel olup olmadıklarını belirlemek için önce öğrenci metinlerinden seçilen iki metne betimsel analiz uygulanmıştır.

Kategoriler ve kodlama yeniden gözden geçirilip tamamlandıktan sonra öğrenci metinleri tarihsel düşünme becerilerine göre analiz edilmiştir.

Araştırmada dokümanlardan elde edilen veriler sayısallaştırma yolu tercih edilmiştir. Bu doğrultuda “Var veya yok” yolu seçilmiştir. Bu konuda Yıldırım ve Şimşek (1999: 153), eğer ilgili kategori dokümanda varsa 1 değeri, yoksa 0 değeri verilebilir demektedirler.

Bunun için öğrenci metinleri tek tek cümle bazında incelenmiş ve hangi beceri düzeyinde oldukları belirlenerek karşılıklarına becerilerin kategori ve alt kategorilerine göre kodları yazılmıştır.

Metinlerin kodlanması bittikten sonra kodlar kategorilerine göre sayılarak kaydedilmiştir. Bu işlem sonunda her genel kategoriye düşen davranış frekansları belirlenmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Bu çalışmanın dokümanlarını uygulama öncesinde ve uygulama sonunda öğrencilere sorulan soru doğrultusunda öğrenciler tarafından yazılan tarihsel metinlerden elde edilen kâğıtlar oluşturmaktadır. Bu kâğıtlarda yazan metinler belirlenen kategorilere göre cümle bazında kodlanmış, kodlar sayılarak kategorilerin frekansı belirlenmiştir. Kısaca elde edilen bulgular, sistematik ve açık bir şekilde betimlenmiş, betimlemeler düzenlenmiş ve yorumlanmıştır

3. Bulgular ve Yorum

Araştırmanın iki amacı doğrultusunda; deney-kontrol gruplarında uygulama öncesi ve sonrası öğrencilerin yazdığı metinlerde tarihsel düşünme becerilerinin kategorisi ve alt kategorilerine göre yapılan kodlama sonuçlarının frekansı Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: Tarihsel düşünme becerilerinin alt basamaklarının uygulama öncesi ve sonrası deney - kontrol gruplarının öğrenci metinlerindeki frekansların karşılaştırılması

TARİHSEL DÜŞÜNME BECERİLERİ				
1. Kavrama				
	Uygulama Öncesi Deney Grubu	Uygulama Sonrası Deney Grubu	Uygulama Öncesi Kontrol Grubu	Uygulama Sonrası Kontrol Grubu
	f	f	f	f
1.1. Tarihsel belge veya metnin yazarı ve kaynağını belirtme.	-	30	-	16
1.2. Tarihsel bir olayın nerede olduğu, kimlerin yer aldığı, bu olayın sebep ve sonuçlarını belirtme	33	61	39	49
1.3. Bir tarihsel metinde yazarın cevaplamaya çalıştığı temel soruları belirtme.	-	20	-	9
1.4. Tarihsel olgu ve görüşleri ayırt etme.	-	4	-	-
1.5. Hayal gücünü kullanarak yazma.	16	20	13	10

1.6.Geçmiş kendi kavramlarıyla ve tarihsel kişilerle empati kurma.	47	42	49	34
1.7.Tarihsel haritalardaki bilgiyi kullanma.	-	4	-	-
1.8.Görsel (Grafiklerde, tablolarda, şemalarda ve diyagramlarda) ve sayısal verileri kullanma.	-	32	-	10
1.9.Görsel (Fotoğraflar, temsili resimler, eğitsel karikatürler ve mimari çizimler) ve edebi ürünler ile müzik eserlerini kullanma	-	20	-	2
Toplam	96	233	101	130
2.Analiz-Yorum				
	f	f	f	f
2.1.Tarihteki şahsiyet, kurum ve düşüncelerin benzerlik ve farklılıklarını bulabilme.	2	5	-	-
2.2.Geçmişteki insanların farklı inançlarını, çıkarlarını, umutlarını ve korkularını belirtme	14	22	18	12
2.3.Farklı neden-sonuç ilişkileri bulma.	17	25	17	18
2.4.Çağlar ve bölgeler arasında karşılaştırmalar yapma.	5	24	7	12
2.5.Tarihsel kanıta dayalı hipotezlerle desteklenmeyen görüşleri fark etme	-	9	-	-
2.6.Birbiriyle ihtilafli tarihsel metinleri karşılaştırma.	-	4	-	-
2.7.Zorunlu olduğu düşünülen neden-sonuç ilişkilerini şüpheyle karşılayabilme.	-	5	-	-
2.8.Tarihsel olaylar hakkında, yeni bilgiler keşfedilince ve yeni yorumlar yapıldıkça değişebileceğini kavrama.	-	3	-	-
2.9.Tarihçilerin geçmiş hakkında farklı yorumlarının olduğundan haberdar olma.	-	2	-	-
2.10.Tarihte alınan kararların, tarihsel sürece etkileri hakkında hipotezler üretme.	25	46	23	21
Toplam	63	145	65	63

Turkish Studies

3.Sorun Analizi				
	f	f	f	f
3.1. Geçmişteki konu ve problemleri tanımlama,	31	33	35	32
3.2. Güncel bir sorunun tarihsel arka planını belirleme.	9	8	5	6
3.3. Tarihsel dokümanlardan hareketle tarihsel sorular sorma.	-	17	-	4
3.4. Tarihsel dokümanlardan tarihsel veri elde etme.	-	64	-	15
3.5. Tarihsel dokümanın ait olduğu toplumsal, siyasal ve ekonomik bağlamı irdeleyerek belgenin geçerliliğini, güvenilirliğini, yeterliğini değerlendirme.	-	3	-	1
3.6. Tarihsel dokümanın ait olduğu toplumsal, siyasal ve ekonomik bağlamı irdeleyerek, belgedeki propaganda amacı taşıyan öğeleri fark edebilme.	-	4	-	-
3.7. Tarihsel olayla ilgili İddialarını tarihsel kanıtlarla destekleme.	-	51	-	19
Toplam	40	180	40	77
Genel Toplam	199	558	206	270

Araştırmanın problem cümlesi doğrultusunda amaçlara sırasıyla aşağıda yer verilmiş ve tablo 3'e göre bu amaçlar yorumlanmıştır.

1. Uygulama öncesi; deney ve kontrol grubu öğrencilerinin yazdıkları tarihsel metinlerde kavrama, yorum-analiz ve sorun analizi becerilerini kullanma sıklıkları arasında fark var mıdır?

Araştırmanın birinci amacı olan; uygulama öncesi deney ve kontrol grubunun tarihsel düşünme becerilerine dönük hazır bulunuşluklarını tespit etmeye dönük bu karşılaştırma tablosunun (Tablo 3.) sonuçlarına göre; aralarında çok fazla bir fark olmadığı iki grubun bir birine yakın olduğu belirlenmiştir. Tarihsel düşünme becerilerinin “Kavrama” alt kategorisinin toplam frekansı uygulama öncesi deney grubunda 96 iken kontrol grubunda 101 olduğu belirlenmiştir. Tarihsel düşünme becerilerinin “Analiz-Yorum” alt kategorisinin toplam frekansı uygulama öncesi deney grubunda 63 iken kontrol grubunda 65 olduğu belirlenmiştir. Tarihsel düşünme becerilerinin “Sorun Analizi” alt kategorisinin toplam frekansı uygulama öncesi deney grubunda 40 iken kontrol grubunda da 40 olduğu belirlenmiştir. Tarihsel düşünme becerilerinin bu üç alt kategorisinin frekansı genel toplamda uygulama öncesi deney grubunda 199 iken, kontrol grubunda 206 olduğu ve frekansların birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir.

2. Uygulama sonrası; deney ve kontrol grubu öğrencilerinin yazdıkları tarihsel metinlerde kavrama, yorum-analiz ve sorun analizi becerilerini kullanma sıklıkları arasında fark var mıdır?

Araştırmanın ikinci amacı olan; deney ve kontrol gruplarının uygulama sonrası öğrencilerinin yazdığı metinlerde tarihsel düşünme becerilerinin kategorileri ve alt kategorilerinin karşılaştırıldığı kodlama sonuçlarına göre tarih öğretiminde doküman kullanımının tarihsel düşünme becerilerine etkisi görülmektedir. Uygulama sonrasında deney ve kontrol grubu arasında büyük bir farkın olduğu belirlenmiştir. Tarihsel düşünme becerilerinin “Kavrama” alt kategorisinin toplam frekansı uygulama sonrası deney grubunda 233 iken kontrol grubunda 130 olduğu belirlenmiştir. Tarihsel düşünme becerilerinin “Analiz-Yorum” alt kategorisinin toplam frekansı uygulama sonrası deney grubunda 145 iken kontrol grubunda 63 olduğu belirlenmiştir. Tarihsel düşünme becerilerinin “Sorun Analizi” alt kategorisinin toplam frekansı uygulama sonrası deney grubunda 180 iken kontrol grubunda 77 olduğu belirlenmiştir. Tarihsel düşünme becerilerinin bu üç alt kategorisinin frekansı genel toplamda uygulama sonrası deney grubunda 558 iken kontrol grubunda 270 olduğu tespit edilmiştir. Buda göstermektedir ki; deney ve kontrol grubunun tarihsel düşünme becerileri arasında uygulama sonrasında deney grubu lehine bir fark oluşmuştur. Uygulama sonrasında deney grubunun tarihsel düşünme becerileri kategorilerinin frekansları, genel toplamının kontrol grubu frekanslarının yaklaşık iki katı kadardır.

Uygulama öncesi deney grubunda tarihsel düşünme becerisindeki “Kavrama” alt kategorisinin toplam frekansı 96 iken uygulama sonrasında bu kategorinin frekansının 233 olduğu belirlenmiştir. Uygulama öncesi deney grubunda “Analiz-Yorum” kategorisinin toplam frekansı 63 iken uygulama sonrasında bu kategorinin frekansının 145 olduğu görülmüştür. Uygulama öncesi deney grubunda “Sorun Analizi” kategorisinin toplam frekansı 40 iken uygulama sonrasında bu kategorinin frekansının 180 çıktığı belirlenmiştir. Bu üç kategorinin genel toplamda frekansının uygulama öncesi 199 iken uygulama yapıldıktan sonra frekansının 558’e ulaştığı görülmüştür. Bu da göstermektedir ki; deney grubunda tarihsel doküman kullanımı ile yapılan uygulama sonucunda ilgili tarihsel düşünme becerilerinin kategorilerinin frekansında iki katından fazla bir artış tespit edilmiştir.

Uygulama öncesi kontrol grubunda “Kavrama” kategorisindeki toplam frekansı 101 iken uygulama sonrasında bu kategorinin frekansının 130 olduğu belirlenmiştir. Uygulama öncesi kontrol grubunda “Analiz-Yorum” kategorisinin toplam frekansı 65 iken uygulama sonrasında bu kategorinin frekansının 63 olduğu görülmüştür. Uygulama öncesi deney grubunda “Sorun Analizi” kategorisinin toplam frekansı 40 iken uygulama sonrasında bu kategorinin frekansının 77 çıktığı belirlenmiştir. Bu üç kategorinin genel toplamda uygulama öncesi frekansı 206 iken uygulama yapıldıktan sonra 270’e ulaştığı belirlenmiştir. Buda göstermektedir ki kontrol grubunda uygulama öncesi ve sonrası deney grubuna göre tarihsel düşünme becerilerinin kategorilerinin frekansında fazla bir artış olmamıştır.

Deney grubunun uygulama sonrasındaki metinlerinde tarihsel düşünme becerileri konusunun kategorilerinin bütün alt kategorileri ile ilgili veri tespit edilmiştir. Ayrıca uygulama öncesinde alt kategorilerde tespit edilen frekans sonuçlarında uygulama sonrasında fark edilir bir oranda artış olduğu belirlenmiştir. Uygulama sonunda, öğrencilerin yazdığı metinler incelendiğinde doküman kullanılarak ders işlenmesinin öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerinin gelişmesine etkisi olduğu görülmüştür. Öğrenci metinlerinde araştırmamıza konu olan tarihsel düşünme becerilerinin alt basamaklarına dönük veri elde edilmiştir.

Tablo 3’te verilen kategorilerle ilgili uygulama öncesinde ve sonrasında deney grubu öğrencilerinin yazdığı metinlerde tespit edilen verilere birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

Turkish Studies

“Kavrama” kategorisi altındaki; “1.1 Tarihsel belge veya metnin yazarı ve kaynağını belirtme.” alt kategori ile ilgili olarak uygulama öncesi deney grubu öğrenci metinlerinde hiçbir veriye ulaşılmaz iken uygulama sonrasında aşağıda örnek olarak verilen bir öğrencinin ifadesinde olduğu gibi veriler elde edilmiştir.

Nazi Marco'nun sarısında ve TÜSİAT yayınladığı belgede ekr
bile koruyucu alındığı, bir ailenin sadece iki etmek olabildiğini, savaşın, ben
neleri getirdiğini anlatan en acıklı durumdur.

“Analiz-Yorum” kategorisi altındaki; “2.7. Zorunlu olduğu düşünülen neden-sonuç ilişkilerini şüpheyle karşılayabilme.” alt kategorisi ile ilgili olarak deney grubu öğrenci metinlerinde aşağıda örnek olarak verilen öğrenci ifadesin de olduğu gibi benzer veriler belirlenmiştir.

Savaşın nedenleri arasında Alman sosyalizmi ya da petrol ve hammi
arayışı değildi. Bunlar sonuçları bilgilendirme amaçlı olup dünya'nın
kaderini değiştiren diğer araştırmamaktadır. Bir de savaş
1. Dünya Savaşı'nın nedeni uşu!

Deney grubunda uygulama öncesi öğrenci metinlerinde rastlanan ifadelerin ifade edilme şekillerinde uygulama sonrasında değişiklikler olduğu görülmüştür. Örneğin, uygulama öncesi deney grubu öğrencilerinden birinin yazdığı metnin giriş cümlesine bakıldığında çok genel ifadeler kullandığı görülürken, uygulama sonrasında yazdığı metnin girişinde daha somut örneklerle yaşanmış olayları ifade ettiği görülmüştür.

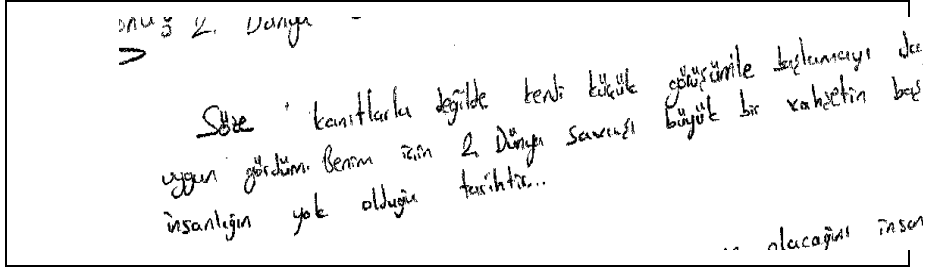
→ - - u
cevap = Savaş insanların büyük kayıplar verdiği, can aldığı, özveri olay
yaşadığı bir nevi ehenemdir.

Savaş hayatı yerle bir etmiş, kimse kimseyi düşünmeyecek hale bala
Esteri birbirinden ayırmış, çocuklar ana babalarını arıyorlardı.
insanlar acılıkla hasta olmuş, perişan haldeler.

Tablo 3'te verilen kategorilerle ilgili uygulama öncesinde ve sonrasında kontrol grubu öğrencilerinin yazdığı metinlerde tespit edilen verilere örnek aşağıda verilmiştir:

“Kavrama” kategorisi altındaki; “1.6. Geçmiş kendi kavramlarıyla ve tarihsel kişilerle empati kurma.” alt kategori ile ilgili olarak kontrol grubu öğrenci metinlerinde aşağıda örnek olarak verilen bir öğrencinin yazdığı metindeki ifadesinde olduğu gibi benzer durumlar görülmüştür.

Turkish Studies

Kontrol grubunda uygulama öncesi öğrenci metinlerinde rastlanan ifadelerin deney grubu öğrenci metinleri ile benzerlik gösterdiği, daha çok öğrencilerin kendi yorumlarının ağırlıkta olduğu görülmektedir. Uygulama sonrasında ise kontrol grubu öğrencilerin çoğunun kullandıkları ifadelerinde kendilerine verilen dokümanlara fazla değinmedikleri, dokümanlardan yararlanma konusunda ise daha az sistemli yaklaştıkları belirlenmiştir. Ama yine de uygulama öncesine göre kontrol grubunun uygulama sonrasında kendilerine verilen dokümanlardan yararlandıkları, tarihsel düşünme becerilerine dönük ifadeler kullandıkları görülmüştür. Ancak tarihsel düşünme becerilerine dönük verilerin deney grubu öğrencilerinin verilerinden daha az olduğu tespit edilmiştir. Uygulama sonrasında doküman verilerek öğrencilere yazdırılan metinlere genel olarak bakıldığında; deney grubu öğrencilerinin metinlerinin daha uzun ve detaylı olduğu kontrol grubu öğrencilerinin ise daha kısa ve genel ifadelerle, kişisel görüşlere yer verdikleri görülmüştür.

4. Sonuçlar ve Değerlendirme

Araştırmada elde edilen sonuçlar, öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine etkisi açısından sunulmuştur.

- Tarih destlerinde birinci ve ikinci el kaynaklar ile etkinlik temelli işlenen derslerin öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini geliştirdiği görülmüştür.

- Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tarihsel düşünme becerilerini belirlemek için yapılan betimsel analiz sonucunda, öğrencilerin yazdıkları tarihsel metinlerde tarihsel düşünmenin tarihsel kavrama, tarihsel analiz-yorum, tarihsel sorun analizi becerileri açısından bulguları incelendiğinde; deney grubu öğrencilerinin kontrol grubu öğrencilerine göre tarihsel düşünme becerilerine dönük belgeleri daha etkili kullandıkları sonucuna varılmıştır.

- Birinci ve ikinci el kaynaklar ile etkinlik temelli ders uygulanmadan kontrol grubu öğrencilerine uygulama sonunda verilen dokümanlardan hareketle yazdıkları metinlerde tarihsel düşünmenin “Kavrama” becerisinin alt basamaklarından olan “Tarihsel olgu ve görüşleri ayırt etme”, “Tarihsel haritalardaki bilgiyi kullanma”ya dönük hiçbir veri tespit edilememiştir. Bunun yanında kontrol grubunda “Analiz-Yorum” becerisinin alt basamaklarından “Tarihteki şahsiyet, kurum ve düşüncelerin benzerlik ve farklılıklarını bulabilme”, “Tarihsel kanıta dayalı hipotezlerle desteklenmeyen görüşleri fark etme”, “Birbiriyle ihtilafli tarihsel metinleri karşılaştırma”, “Zorunlu olduğu düşünülen neden-sonuç ilişkilerini şüpheyle karşılayabilme” kategorilerine dönük olarak hiçbir veri tespit edilememiştir. Ayrıca kontrol grubunda “Sorun Analizi” becerisinin alt basamaklarından “Tarihsel dokümanın ait olduğu toplumsal, siyasal ve ekonomik bağlamı irdeleyerek, belgedeki propaganda amacı taşıyan öğeleri fark edebilme.” kategorisine dönük olarak da veri tespit edilememiştir.

- Deney grubunda birinci ve ikinci el kaynaklar kullanarak yapılan çalışmalar sonucunda verilen kaynaklardan hareketle öğrencilerin yazdıkları metinlerde tarihsel düşünme becerilerinin araştırmamıza konu olan “Kavrama, Analiz-Yorum ve Sorun Analizi” alt becerilerinin bütün kategorileri ile ilgili veriler tespit edilmiştir.

Turkish Studies

• Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin metinlerinden tespit edilen kodların frekanslarında ise deney grubu lehine bir sonuç çıkmıştır. Deney grubu öğrencilerinin yazdıkları metinlerde tarihsel düşünme becerilerinin alt kategorilerine dönük kontrol grubu öğrencilerinin metinlerinkinden daha çok veri tespit edilmiştir. Örneğin tarihsel düşünme becerilerinin “Kavrama” alt becerisinin “Hayal gücünü kullanarak yazma.” kategorisine dönük olarak deney grubunun frekansı 20 iken kontrol grubunun frekansı 10 olarak belirlenmiştir. Aynı şekilde “Kavrama” alt becerisinin “Görsel (Grafiklerde, tablolarda, şemalarda ve diyagramlarda) ve sayısal verileri kullanma.” kategorisine dönük deney grubunun frekansı 32 iken kontrol grubunun frekansı 10 olarak görülmüştür. Bunun yanında “Sorun analizi” alt becerisinin “Tarihsel olayla ilgili iddialarını tarihsel kanıtlarla destekleme.” kategorisine dönük olarak deney grubunun frekansı 59 iken kontrol grubunun frekansı 10 olarak belirlenmiştir. Bu örneklerde olduğu gibi tarihsel düşünme becerilerinin uygulamaya konu olan bütün alt becerilerinde deney grubunun frekansı yüksek çıkmıştır.

• Belgeler üzerinde çalışan öğrencilerin birbirleri ile etkileşimlerinin daha fazla olduğu görülmüştür.

• Öğrenciler, birinci ve ikinci el yazılı belgelerde bulunan fikirler arasında anlamlı bağlantılar kurabilmektedirler. Buda öğrencilerin yaratıcılıklarını arttırmaktadır.

• Öğrenciler, tarih ders kitaplarındaki bilgiler ve öğretmenlerinin anlattıkları ile birinci elden kaynaklarla bağlantı kurarak tarihsel anlatıları yeniden biçimlendirdikleri belirlenmiştir.

• Tarihsel dokümanların kullanılması öğretmen ve öğrenci arasındaki etkileşimi olumlu yönde arttırdığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

ATA, Bahri (2002). “Tarih Derslerinde ‘Dokümanlarla Öğretim’ Yaklaşımı”, **Türk Yurdu**, C.22, S: 175, s.80-86.

CANDAN, Ahmet Sait (2003). **Tarih Öğretiminde Ayrıntılı Okuma Becerilerinin Geliştirilmesi**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

COOPER, Hilary (1996). “History 5-11”, **Teaching History**, (Ed. H. Bourdillon), London: Routledge. s.76-86.

COLLINGWOOD, Robin George (1990). **Tarih Tasarımı**, Çev.: K. Dinçer, İstanbul: Ara Yayıncılık.

DEMİRCİOĞLU, İsmail Hakkı (2005). **Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar**, Ankara: Anı Yayınları.

DEMİREL, Özcan (1999). **Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı** Ankara: Pegem A Yayıncılık.

DİLEK, Dursun (2002). **Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünme Gelişimi**. Ankara: PegemA Yayıncılık.

DRAKE, Frederick D. and BROWN, Sarah Drake (2003); “A Systematic Approach To Improve Students’ Historical Thinking”, **The History Teacher**, Vol. 36, No. 4. Pp. s.465-589.

- DOĞAN, Yasin (2007). **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Yazılı Kanıtların Kullanımı**, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- HARNETT, Penelope (1993). "Identifying Progression in Children's Understanding" **Journal of Education**, Vol. 23, No. 2.
- HUSBANDS, Chris (2000). **What Is History Teaching?: Language, Ideas And Meaning In Learning About The Past**. Buckingham and Philadelphia: Open University Pres.
- KABAPINAR, Yücel (1999). "Geleneksel ve Çağdaş Tarih Öğretisi: Türkiye ve İngiliz Örneği" Öğretmen Yetiştirmede Çağdaş Yaklaşımlar", **Dokuz Eylül Ün. Buca Eğitim Fak. Dergisi**, S:11, s.246-254.
- KAPLAN, Engin. (2005). **İlköğretim Öğrencilerinin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Sözlü Tarih Çalışmalarıyla Geliştirilmesi**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- KÖKSAL, Hüseyin (2005). **Tarih Öğretiminde Eleştirel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi**, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Anabilim Dalı Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- KÖKSAL, Hüseyin (2007). "Tarih Öğretiminde Tarihsel Düşüncenin İki Felsefi Dayanağı", **Milli Eğitim**, S.175, Yaz 2007, s.230-235.
- MİMS, Julien Landrum (2002). **Teaching With Documents, How High School Students Make Meaning From Slave Trials, Letters and Songs**, Department of Instruction and Teacher Education, College of Education, University of South Carolina, Ph.D Thesis, USA South Carolina.
- ÖZALP, Orhan (2000). "İlköğretim Okulları ve Liselerde Tarih Eğitiminin Gözden Geçirilmesi İhtiyacının Ana Nedenleri ve Bu Konudaki Çalışmalar", **Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması**. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları s.4-7.
- PAYKOÇ, Fersun (1991). **Tarih Öğretimi**. Eskişehir: A.Ü. AÖF Yayınları.
- PAYKOÇ, Fersun (1998). "Tarih Öğretiminde Duyuşsal Alanın Rolü", (Ed. Salih Özbaran), **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları**, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları. s.341-348.
- SAFRAN, Mustafa (2002). "Türk Tarihi Öğretimi Ve Meseleleri", **Türkler Ansiklopedisi**, C:17, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- SAFRAN, Mustafa (2006). **Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler**. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı**, Milli Eğitim Bakanlığı, (2008). <http://www.ttkb.meb.gov.tr>, (ET: 28.06.2008).
- TUNÇAY, Mete (1998). "Tarih Öğretiminin İyileştirilmesine Yönelik Düşünceler", (Ed.Salih Özbaran), **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları**. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, s.55-57.
- VELLA, Yossane (2001). "Yaratıcı Tarih Öğretimi", Çev.: Bahri Ata, **MEB Dergisi**, S.150, s.3-8.
- YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (1999). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin Yayınevi.